

โลกทัศน์ของชาวล้านนาที่ปรากฏในตำราสังเคราะห์ฉบับวัดสารภี
อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่*
WORLDVIEW ANALYSIS OF LANNA PEOPLE REFLECTED THROUGH
“SONG KROH” MANUSCRIPT IN CASE SARAPI TEMPLE,
MAEWANG DISTRICT, CHIANG MAI PROVINCE

อนาวิน โอภาประภาสิต^{1**}, ภคภต เทียมทัน² และ สุภาวดี เพชรเกตุ³
Anawin Opaparakasit^{1**}, Pakapot Thiamthan² and Supawadee Petket³

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 239 ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50200 ประเทศไทย^{1, 2, 3}
Chiang Mai University, 239, Suthep Sub-district, Muang District, Chiangmai Province 50200 Thailand^{1, 2, 3}

**Corresponding author E-mail: pinganawinst45@gmail.com

(Received: 24 Feb, 2023; Revised: 18 Oct, 2023; Accepted: 19 Oct, 2023)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาโลกทัศน์ของชาวล้านนาที่ปรากฏในตำราสังเคราะห์ฉบับวัดสารภี อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ เก็บรวบรวมข้อมูลจากตำราเอกสารโบราณหมวดพิธีสังเคราะห์จำนวน 5 ฉบับ ได้แก่ ตำราสังชน ตำราสังหลวง ตำราสังนพเคราะห์ ตำราสังมหาโลกาวุฒิ และตำราสังมิตไฟ-สังเณ ผลการศึกษาพบว่าโลกทัศน์ของชาวล้านนาที่ปรากฏในตำราสังเคราะห์ฉบับวัดสารภีจำแนกได้ทั้งหมด 3 ด้าน ได้แก่ ด้านแรก คือโลกทัศน์ด้านความเชื่อ สะท้อนให้เห็นว่า ชาวล้านนามีความเชื่อในเรื่องผี สิ่งเหนือธรรมชาติ และอำนาจลึกลับ สิ่งเหล่านี้สามารถบันดาลให้เกิดเหตุการณ์ดีร้ายแก่บุคคล ครอบครัว ตลอดจนชุมชนได้ ด้านต่อมา คือ โลกทัศน์ด้านศาสนา สะท้อนให้เห็นว่า ชาวล้านนาเชื่อในอำนาจของศาสนาและเทพเจ้าว่าเป็นสิ่งที่ช่วยคุ้มครอง ป้องกันสิ่งชั่วร้าย ตลอดจนศาสนาสามารถรักษาให้บุคคลหายจากอาการเจ็บป่วยได้ และด้านสุดท้าย คือ โลกทัศน์ด้านประเพณี สะท้อนให้เห็นว่าชาวล้านนามีธรรมเนียมในการปฏิบัติสืบต่อกันมา จนกลายเป็นประเพณีประจำหมู่บ้าน ทั้งนี้ สืบเนื่องมาจากชาวบ้านหมู่บ้านสารภีมีความเชื่อในเรื่องตำนานเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติ

คำสำคัญ: ตำราสังเคราะห์, โลกทัศน์, ล้านนา, ความเชื่อท้องถิ่น

* บทความวิจัยเรื่อง โลกทัศน์ของชาวล้านนาที่ปรากฏในตำราสังเคราะห์ฉบับวัดสารภี อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ได้รับทุนสนับสนุนจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประเภททุนผู้ช่วยสอนและผู้ช่วยวิจัย ประจำปีการศึกษา 2565

¹ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์

²⁻³ อาจารย์ ดร. ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์

ABSTRACT

This research article aims to study the Lanna people's worldview from Song Kroh manuscript in case Sarapi temple, Mae Wang district, Chiang Mai province. Collecting data from ancient documents in Song Kroh ceremony category, which consist of 5 issues in total, namely, Song Chon manuscript, Song Luang manuscript, Song Noppacras manuscript, Song Mahalokawut manuscript, and Song Mitfai – Song Than manuscript. The results show that Lanna people's worldview which appears in Song Kroh manuscript in case Sarapi temple can be sorted into 3 groups. The first group is the worldview about belief. Lanna people believe in spirit, supernatural, and mysterious power. These things can cause good or bad event to person, family, and community. The second group is the worldview about religion. Lanna people believe in power of religion and gods as it can protect people from bad things, and religion can heal sick people. The last group is the worldview about tradition. Lanna people have the custom which has been inherited for long time that it becomes village's tradition, due to Sarapi villagers' belief about the supernatural myths.

KEYWORDS: Song Kroh Manuscript, Worldview, Lanna, Local Belief

บทนำ

การส่งหรือพิธีส่ง เป็นพิธีกรรมความเชื่อเกี่ยวกับการเสี่ยงเวยของชาวล้านนา พิธีส่งเป็นพิธีกรรมที่แสดงการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับตัวบุคคล (เจ้าชะตา) ครอบครัวยุคนและบ้านเมือง ด้วยการประนีประนอมกับอำนาจเหนือธรรมชาติ (Thailand Cultural Encyclopedia Foundation Thai The Siam Commercial Bank, 1999a, p. 6511) ชาวล้านนามีความเชื่อว่า หากบุคคลใดประสบกับปัญหาอุบัติเหตุ เกิดเหตุการณ์ติดขัด เจ็บป่วยแล้วรักษาไม่หาย อาจจะมีสาเหตุมาจากการกระทำของผีหรืออำนาจลี้ลับ การบรรเทาให้เจ้าชะตาพ้นจากความเลวร้ายได้ คือ การประกอบพิธีส่ง

ส่งเคราะห์ หรือพิธีส่งเคราะห์ มาจากคำว่า “ส่ง” หมายถึง การไล่ออกไป การทำให้ตกไปหรือพ้นไป และคำว่า “เคราะห์” หมายถึง สิ่งไม่ดีหรืออุปสรรคทั้งปวง การส่งเคราะห์ จึงมีความหมายโดยรวมว่า การทำให้สิ่งไม่ดีนั้นพ้นไป โดยการประกอบพิธีส่งเคราะห์ (Suprom, 2006, p. 10) หากบุคคลใดจะต้องประกอบพิธีส่งเคราะห์ชาวล้านนา จะต้องพิจารณาจากตำราดูเคราะห์เรียกว่า “ตำราดูเคราะห์ 3 ชั้น” ซึ่งเป็นตำราการทำนายเคราะห์ที่ชาวล้านนาเชื่อถือมาตั้งแต่สมัยโบราณ หากพิจารณาแล้วว่าบุคคลนั้นมีเคราะห์หรือต้องเคราะห์ พ่ออาจารย์ (หนาน) จะเป็นผู้นำผลการทำนายเคราะห์เป็นเกณฑ์กำหนดในการจัดเครื่องบตรพลี และเครื่องประกอบพิธีกรรมเพื่อประกอบพิธีส่งเคราะห์ให้แก่เจ้าชะตา (Thamthi, 2017)

พิธีส่งเคราะห์เป็นการปิดเป่าสิ่งชั่วร้ายและการเสี่ยงแก่งเล็งลับ พิธีส่งเคราะห์จะมีขั้นตอนการจัดเครื่องบตรพลี การกล่าวคำโองการส่งเคราะห์ และการผูกข้อมือ และการรดน้ำมนต์ให้แก่เจ้าชะตา ซึ่งแตกต่างกันตามเคราะห์หรือลางบอกเหตุที่บุคคลนั้นได้รับ เช่น ส่งชนหน้าชนหลัง ส่งกัว ส่งวาน การประกอบพิธีส่งเคราะห์สามารถประกอบพิธีได้หลายระดับ ตั้งแต่ระดับบุคคลซึ่งเป็นเจ้าชะตาไปสู่ระดับบ้าน ระดับชุมชน ระดับเมืองได้ เช่น ส่งแกน ส่งมหาโลกาวุฒิ ส่งอุปาทรรวมส่งผีเข้าผีเกียน การประกอบพิธีส่งเคราะห์เป็นการปิดเป่าสิ่งชั่วร้ายให้ออกไปจากตัว ชุมชน และเมือง อีกทั้งยังเบียดเบียนในการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับผู้มีเคราะห์

(Thailand Cultural Encyclopedia Foundation Thai The Siam Commercial Bank, 1999b, p. 6541)

ปัจจุบันชาวล้านนายังคงผูกพันกับพิธีกรรมการส่งเคราะห์โดยมีการยึดถือเอาเป็นแบบแผนปฏิบัติสืบต่อกันมา การส่งเคราะห์จะนิยมทำใน 2 ช่วงเวลา คือ ประกอบพิธีเมื่อรู้ว่าเจ้าชะตากำลังมีเคราะห์ และประกอบพิธีในวันสำคัญ เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ (Nanti, 2012)

ตำราส่งเคราะห์ฉบับวัดสารภี อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นตำราพิธีส่งเคราะห์แบบชาวล้านนาโบราณซึ่งรวบรวมเนื้อหาเกี่ยวกับพิธีส่งเคราะห์ล้านนาจำแนกได้ 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนการจัดเตรียมเครื่องบตรพลีส่งเคราะห์ ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมการส่งเคราะห์ และคำโองการส่งเคราะห์ โดยเนื้อหาขั้นตอนต่าง ๆ ของพิธีส่งเคราะห์จะปรากฏแทรกอยู่ในตำราต่าง ๆ เช่น ตำรายันต์เขียนเทียน ตำรายาแผนโบราณ ตำรามือจั่น-วันดี ตำราแต่ละเล่มใช้เป็นตำราประกอบพิธีกรรมการส่งเคราะห์แบบต่าง ๆ ของหมู่บ้านสารภี ตำบลทุ่งรวงทอง อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีพ่อหนานศรีนิยม บุญสม พ่อหนานประจำหมู่บ้านสารภี เป็นผู้ใช้ตำราแต่ละเล่มในการประกอบพิธีส่งเคราะห์ให้แก่ผู้คนในหมู่บ้าน (Boonsom, Personal Communication, July, 21, 2021)

เมื่อพิจารณางานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับโลกทัศน์ที่ผ่านมาพบการศึกษาเกี่ยวกับโลกทัศน์โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจาก พจนานุกรม วรรณกรรม นิทานพื้นบ้าน และการสัมภาษณ์ เช่น วิทยานิพนธ์เรื่อง “โลกทัศน์ของเทียนวรรณ” (Kaenkam, 2005, p. 3) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาโลกทัศน์และกลวิธีการนำเสนอโลกทัศน์จากวรรณกรรมของเทียนวรรณในหนังสือตุลวิภาคพจนกิจ หนังสือศิริ พจนภาค และหนังสือบำรุงนารี ผลการศึกษาปรากฏโลกทัศน์ทั้งหมด 13 ด้าน และกลวิธีการนำเสนอโลกทัศน์ในงานของเทียนวรรณทั้งหมด 8 กลวิธี วิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์โลกทัศน์ทางพระพุทธศาสนาในวรรณกรรมพื้นบ้านอีสานเรื่อง “พระยาคันคาก” (Vachiro, 2010, p.2) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบวรรณกรรมอีสาน เพื่อศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในวรรณกรรม และวิเคราะห์โลกทัศน์ทางพระพุทธศาสนา

ที่ปรากฏในงานวรรณกรรม ผลการศึกษาพบโลกทัศน์ทางพระพุทธศาสนา 4 ด้าน ได้แก่ โลกทัศน์ทางธรรมชาติ สิ่งเหนือธรรมชาติ หลักความสัมพันธ์ทางการปกครอง และเศรษฐกิจและการครองชีพ

บทความเรื่อง “โลกทัศน์ของชาวล้านนาจากตำนานล้านนาที่ปรากฏในพจนานุกรมล้านนา-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง (Intawong and Lordee, 2017, pp. 22-41) มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์โลกทัศน์ของชาวล้านนาจากตำนานล้านนาที่ปรากฏในพจนานุกรมล้านนา-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง ผลการศึกษาพบว่า ตำนานดังกล่าวสามารถสะท้อนโลกทัศน์ได้ 3 ด้าน ได้แก่ ศาสนา ชนชั้น และการปกครอง และวิธีชีวิต บทความเรื่อง “คำเรียกผีภาษาล้านนา: การดำรงอยู่และโลกทัศน์ของชาวล้านนา” (Lordee, 2021, pp. 396-420) มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การดำรงอยู่ของคำเรียกผีภาษาล้านนาและโลกทัศน์ของชาวล้านนาจากคำเรียกผีภาษาล้านนาโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากวิทยานิพนธ์และหนังสือในช่วงปี พ.ศ. 2539-2561 และจากการสอบถามบุคลากรในสำนักงานวัฒนธรรมและชาวล้านนาในพื้นที่ 8 จังหวัดภาคเหนือ จังหวัดละ 1 คน ผลการศึกษาพบคำเรียกผีล้านนาทั้งหมด 81 คำ ซึ่งคำดังกล่าวสามารถสะท้อนโลกทัศน์ของชาวล้านนาในความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องผีที่สัมพันธ์ไปกับวิธีชีวิตและสิ่งรอบตัว

เมื่อพิจารณางานวิจัยเกี่ยวกับโลกทัศน์แล้ว พบว่างานศึกษาส่วนใหญ่มักศึกษาโลกทัศน์โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากพจนานุกรม วรรณกรรม และนิทานพื้นบ้าน ยังไม่ปรากฏการศึกษาโดยใช้แหล่งข้อมูลจากตำราเอกสารล้านนาโบราณหมวดพิธีกรรม อีกทั้ง เอกสารโบราณฉบับวัดสารภีเป็นตำราที่ผู้คนยังใช้ประกอบพิธีกรรมในชีวิตประจำวัน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาโลกทัศน์ของชาวล้านนาที่ปรากฏในตำราสังเคราะห์ฉบับวัดสารภี อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจโลกทัศน์ของชาวล้านนาที่ปรากฏในตำราสังเคราะห์ฉบับวัดสารภี อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาโลกทัศน์ของชาวล้านนาที่ปรากฏในตำราสังเคราะห์ฉบับวัดสารภี อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

กรอบแนวคิดการวิจัย

โลกทัศน์ หมายถึง รูปแบบในการมองโลกหรือความคิดเห็นหรือมุมมองที่มนุษย์มีต่อโลก โดยความคิดเห็นที่เกิดจากประสบการณ์ที่สั่งสมและการเรียนรู้ของมนุษย์ (Krumram, 2013, p. 7) โลกทัศน์ของสังคมเกิดมาจากการที่มนุษย์อยู่ในสังคมเดียวกัน และอยู่ภายใต้วัฒนธรรม ศาสนา ความเชื่อ และค่านิยมในแบบเดียวกันจึงทำให้มนุษย์ในสังคมนั้นมีโลกทัศน์หรือความคิดเป็นแบบเดียวกัน ทั้งนี้ ความคิดของมนุษย์ที่มีต่อโลกหรือสังคมย่อมแสดงออกผ่านสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เช่น ภาษา จดหมายเหตุ เอกสาร โบราณ วรรณคดี (Borrisut, 1980, p. 17) ดังนั้น การศึกษาโลกทัศน์ย่อมทำให้เข้าใจในมนุษย์และสังคมในช่วงเวลานั้น โดยโลกทัศน์สามารถเปลี่ยนแปลงได้เมื่อมนุษย์มีประสบการณ์และการเรียนรู้ที่เพิ่มมากขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเอกสาร (Documentary Research) สาขาวิชาภาษาไทย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากตำราพับสาสังเคราะห์ฉบับวัดสารภี อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 5 ฉบับ ซึ่งปรากฏพิธีสังเคราะห์ทั้งหมด 10 พิธี โดยปรากฏวิธีดำเนินการวิจัย คือ การวิเคราะห์และจัดประเภทโลกทัศน์ที่ปรากฏในตำราสังเคราะห์ฉบับวัดสารภี อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

ประชากร

เอกสารโบราณ หมายถึง หลักฐานทางภาษา และตัวหนังสือของบรรพชนในอดีต ซึ่งบันทึกบนวัสดุเพื่อการเขียน เช่น พับสา ใบลาน สมุดข่อย โดยเนื้อหาที่บันทึกปรากฏหลายประเภท เช่น คัมภีร์พระพุทธศาสนา เวทมนต์คาถา ไสยศาสตร์ ประวัติศาสตร์ พิธีกรรม (Somboonanke, 2000, p. 9)

ข้อมูลการวิจัย

การวิเคราะห์โลกทัศน์ของชาวล้านนาที่ปรากฏในตำราสังเคราะห์ฉบับวัดสารภี อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ วิเคราะห์เฉพาะเนื้อหาในส่วนที่เกี่ยวกับพิธีกรรม การสังเคราะห์ล้านนาจากเอกสารโบราณหมวดพิธีกรรม เรื่อง ตำราพับสาพิธีกรรมฉบับวัดสารภี อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 5 ฉบับ โดยเลือกศึกษาเฉพาะส่วนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพิธีกรรมการสังเคราะห์ล้านนาเท่านั้น

ไม่ศึกษาในส่วนอื่นของเอกสาร ซึ่งเอกสารทั้ง 5 ฉบับไม่มีชื่อของเอกสาร ผู้วิจัยจะเรียกชื่อเอกสารตามเนื้อหาของพิธีกรรมส่งเคราะห์ที่ปรากฏในเอกสารทั้ง 5 ฉบับ ได้แก่ ตำราส่งชน ตำราส่งหลวง ตำราส่งนพเคราะห์ ตำราส่งมหาโลกาภูมิ และตำราส่งมิตไฟ-ส่งแกน ตำราพิธีกรรมส่งเคราะห์ทั้ง 5 ฉบับนี้ เขียนด้วยอักษรธรรมล้านนา ภาษาล้านนา อายุของเอกสารประมาณ 80 ปี ผู้วิจัยวิเคราะห์เนื้อหาโดยการอ่านและปริวรรตเป็นภาษาไทย สำเนียงภาษาไทยถิ่นเหนือ

แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

แนวคิดเกี่ยวกับโลกทัศน์เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการมองโลกและทัศนคติของมนุษย์จากความคิด ความเชื่อ และค่านิยม ซึ่งโลกทัศน์สามารถสะท้อนรูปแบบภาษาที่ปรากฏในตำรา วรรณกรรม นิทานพื้นบ้าน และเอกสารโบราณ การศึกษาโลกทัศน์ให้เกิดความเข้าใจในกลุ่มคนที่ศึกษามีการมองโลกและสิ่งรอบตัวในลักษณะใด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการรวบรวมเนื้อหาจากตำราส่งเคราะห์ฉบับวัดสารภี อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ เขียนด้วยอักษรธรรมล้านนา จำนวน 5 ฉบับ ได้แก่ 1. ตำราส่งชน 2. ตำราส่งหลวง 3. ตำราส่งนพเคราะห์ 4. ตำราส่งมหาโลกาภูมิ 5. ตำราส่งมิตไฟ-ส่งแกน จากตำราทั้ง 5 ฉบับ สามารถจำแนกพิธีส่งเคราะห์ได้ 10 พิธี ได้แก่ ส่งชนหน้าชนหลัง ส่งสุญ (ส่งพระคุณย์) ส่งสะเดานพเคราะห์ ส่งเทวดา 9 หมู่ ส่งกิว ส่งผีฮ่าผีเกียน ส่งอุบาทว์รวม ส่งมิตไฟ (ส่งไฟไหม้) ส่งมหาโลกาภูมิ และส่งแกน

การวิเคราะห์ข้อมูล

โลกทัศน์ที่ปรากฏในตำราส่งเคราะห์ฉบับวัดสารภี อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เกี่ยวกับโลกทัศน์ของชาวล้านนา เพื่อจัดประเภทของโลกทัศน์ที่ปรากฏในเนื้อหาพิธีกรรมการส่งเคราะห์ของชาวล้านนาตามแนวคิดเกี่ยวกับโลกทัศน์

ผลการศึกษา

การศึกษาโลกทัศน์ของชาวล้านนาที่ปรากฏในตำราส่งเคราะห์ฉบับวัดสารภี อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ จากเนื้อหาพิธีส่งเคราะห์ทั้งหมด 10 พิธี พบโลกทัศน์ของชาวล้านนา 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความเชื่อ ด้านศาสนา

และด้านประเพณี

1. โลกทัศน์ด้านความเชื่อ

ตำราส่งเคราะห์ฉบับวัดสารภี อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ สะท้อนความเชื่อในหลากหลายด้าน ชาวล้านนามีความเชื่อในเรื่องผี สิ่งเหนือธรรมชาติ และอำนาจลึกลับ หากบุคคลใดเกิดภาวะเจ็บป่วยแล้วรักษาไม่หาย ชีวิตไม่ราบรื่น และมีอุปสรรคในการดำเนินชีวิต ชาวล้านนาเชื่อว่าอาจจะเป็นการกระทำของสิ่งเร้นลับ การส่งเคราะห์จึงเป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้บุคคลนั้นพ้นจากอันตราย หรือบรรเทาให้เหตุการณ์ร้ายกลายเป็นดีได้ ตลอดจนเมื่อประกอบพิธีส่งเคราะห์แล้ว บุคคลผู้นั้นจะได้มีสติและมีกำลังใจในการดำเนินชีวิต ตำราส่งเคราะห์ฉบับวัดสารภีสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อที่เกี่ยวกับพิธีส่งเคราะห์ทั้งหมด 3 ด้าน ดังนี้

1.1 ความเชื่อด้านโหราศาสตร์

ความเชื่อในด้านโหราศาสตร์ปรากฏในพิธีส่งชนหน้าชนหลัง และพิธีส่งนพเคราะห์ สะท้อนความเชื่อของชาวล้านนาว่า หากบุคคลผู้นั้นมีเคราะห์มีสาเหตุมาจากดวงดาว ซึ่งดวงดาวแต่ละดวงจะมีเทวดาพระเคราะห์ประจำอยู่ เทวดาพระเคราะห์จะมีอำนาจในการบันดาลให้บุคคลนั้นได้รับอันตราย ประสบอุบัติเหตุ และเจ็บป่วยดังตัวอย่างต่อไปนี้

“...นพเคราะห์เจ้าพระยาอาทิตย์มีรัศมีเทารุ่งเรืองงามได้เกี่ยวเข้าลิเนรุ 3 รอบ ผู้ใดขาดตาตกที่นั่นยามนั้น มีนกยูงคำ 2 ตัวพี่น้องรักษาไขว้ไว้มาเดินมากินเสีย เดือน 7 8 9 13 คพ ยามเมื่อขาดตาตกยามนั้นสูญคำจกเกิดหื้อได้เดือดเนื้อร้อนใจพอน้ำตาตกชะแล ช่างม้าเข้าคนจ้วงควาย จักลักหนีแม่เงิงจะมล้างหื้อเป็นอุบาทว์ใหญ่หื้อเสียยังข้าวของเงินคำ...”

(Songnoppacras, n.d.)

จากตัวอย่างมีการกล่าวถึงเทวดาพระเคราะห์คือ พระอาทิตย์ ซึ่งเป็นพระเคราะห์ประจำวันอาทิตย์ หากบุคคลใดมีเรื่องเดือดร้อน เกิดอันตราย สูญเสียทรัพย์สมบัติ มีอุปสรรค ชาวล้านนาเชื่อว่าเป็นการกระทำของพระเคราะห์วันอาทิตย์ หากจะพ้นจากเคราะห์ร้าย ควรจะ

ประกอบพิธีส่งนพเคราะห์หรือส่งพระอาทิตย์ เหตุการณ์ร้ายจะกลายเป็นดีได้ โดยการจัดเตรียมเครื่องประกอบพิธีกรรมในการส่งพระอาทิตย์ปรากฏตามตำราส่งนพเคราะห์ ดังนี้

“...หื้อแบ่งรูปวัวแดงตัว 1 หมาขาวตัว 1 นาคหม่นคนขาว ครุฑลาย ช่อแดงดอกคำ 6 ข้าวแลงแกงส้มแกงหวาน 6 จองแห้ง 6 ส่งวัน 1 (อาทิตย์) หนวันออกแจ้งเหนือ...”

(Songnoppacras, n.d.)

จากตัวอย่างดังกล่าวเป็นการจัดเครื่องประกอบพิธีกรรมเพื่อเซ่นสังเวยพระเคราะห์ คือ พระอาทิตย์ หากจะทำให้พระเคราะห์พอใจต้องจัดเครื่องเช่นไห้ว โดยจัดทำอาหารและเครื่องดื่ม เครื่องประกอบยศ เครื่องสังเวยตามวัตถุประสงค์ โดยจัดตามกำลังของพระเคราะห์ ในที่นี้ กำลังของพระอาทิตย์ คือ 6 จะต้องจัดอาหารและเครื่องดื่ม คือ แกงส้มแกงหวานอย่างละ 6 คำ เครื่องประกอบยศ คือ ช่อหรือธงสีแดง 6 ช่อ ดอกไม้สีเหลือง 6 ดอก และจองแห้ง (ตะเกียงพิธี) 6 ดวง และเครื่องสังเวยตามวัตถุประสงค์ คือ รูปปั้นวัวสีแดง 1 ตัว รูปปั้นสุนัขสีขาว 1 ตัว รูปปั้นคนขาว 1 คน และสัตว์พาหนะพระเคราะห์วันอาทิตย์คือ ครุฑ 1 ตัว พ่อหนานจะเป็นผู้นำเครื่องเช่นไห้วต่าง ๆ ใส่ในเสตงหรือกระบะบัตรพลี เมื่อประกอบพิธีเสร็จแล้วพ่อหนานจะนำเอาเสตงไปวางไว้บริเวณทางแยกทิศตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อเป็นการสังเวยพระเคราะห์ประจำวันอาทิตย์

1.2 ความเชื่อด้านไสยศาสตร์

ชาวล้านนามีความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ โดยมักปรากฏในพิธีส่งเคราะห์ คือ พิธีส่งมหาโลกาวุฒิ ซึ่งเป็นพิธีส่งเคราะห์เกี่ยวกับบ้านเรือน ส่วนมากจะเป็นการใช้คาถาในการเสกสิ่งของ การทำน้ำมนต์ การเขียนเทียน (แปงเทียน) เมื่อทำการเสกสิ่งของ สิ่งของเหล่านั้นจะเกิดความศักดิ์สิทธิ์ ป้องกันภัยได้ โดยความเชื่อทางด้านไสยศาสตร์มักจะใช้เป็นส่วนหนึ่งในการประกอบพิธีส่งเคราะห์เพื่อเพิ่มความศักดิ์สิทธิ์ให้กับพิธีส่งเคราะห์มากยิ่งขึ้น อีกทั้งเพื่อให้เป้าหมายในการประกอบพิธีกรรมบรรลุตามวัตถุประสงค์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“... แล้วหื้อหาหมาหินขาว 4 ก้อน ช่วยเสียหื้อดี แล้วเอามนต์อันนี้สรูปว่า สาสนสุสจจโลกสุสวุฒิมานตุ สพพพาสาสนิปจจโลกญจเทวารกษณตุสพพาสทึงโหนตุสุกชีสพเพปรีวาเลหือตโนอนีสาสุมนาโหนตุสสพเพหิญาติราชเตวารกษณหนตุ สรูป 3 ที่ฝังไว้ 4 แจ่งบ้านแจ่งเรือน...”

(Songmahalokawut, n.d.)

จากตัวอย่างเนื้อหาในพิธีส่งมหาโลกาวุฒิ ซึ่งเป็นพิธีส่งเคราะห์บ้านเรือนที่มีสาเหตุมาจากการปลุกเร้าผิดตำแหน่งย้อมก่อให้เกิดปัญหา บ้านเรือนไม่ร่มเย็นเป็นสุข ผู้ผู้มีเรื่องเดือดร้อน และบ้านเรือนประสบภัยพิบัติ การฝังก้อนหินไว้ที่มุมทั้ง 4 มุมของบ้านเรือนเป็นความเชื่อของชาวล้านนาอย่างหนึ่งที่บ่งบอกความเชื่อทางไสยศาสตร์ว่าพื้นที่บริเวณนี้เป็นพื้นที่ได้รับการเปลี่ยนใหม่ให้เป็นพื้นที่ที่ดี เป็นเสมือนการป้องกันบ้านเรือนไม่ให้เกิดอันตรายหรือประสบกับเหตุการณ์ร้าย ก้อนหินหรือสิ่งของที่ได้รับการเสกคาถาเป็นสิ่งที่สามารถป้องกันสิ่งชั่วร้ายและสิ่งเร้นลับได้

1.3 ความเชื่อด้านการแก้เคล็ด

ความเชื่อเรื่องการแก้เคล็ดปรากฏในพิธีส่งบุญหรือส่งพระศุภย์ ซึ่งเป็นพิธีส่งเคราะห์ที่สืบเนื่องมาจากการทำนายตัวเลข 4 ตัว ได้แก่ 0 2 3 และ 4 หากพ่อหนานตรวจดวงชะตาจากอายุของบุคคลนั้นแล้วผลการทำนายไปตกที่เลข 0 เรียกว่า อายุชน จะต้องประกอบพิธีส่งพระบุญ สะทอนให้เห็นว่าชาวล้านนามองเลข 0 ว่าเป็นเลขไม่ดี ไปต่อไม่ได้ และเป็นเลขแห่งเคราะห์ร้าย โดยจะมีเทวดาประจำเลข 0 คือ พระบุญ มากระทำเคราะห์แก่บุคคลนั้น ขณะเดียวกันหากอายุของบุคคลนั้นนับช่วงอายุแล้วไม่ได้ตกที่เลข 0 ก็สามารถประกอบพิธีส่งได้โดยอาจจะเป็นการส่งเคราะห์เทวดาประจำเลขเพื่อแก้เคล็ดได้ ได้แก่ เลข 2 คือ พระจันทร์ เลข 3 คือ พระอังคาร และเลข 4 คือ พระพุธ

“... หื้อนับ 3 หา 2 เท่าอายุหากตก 2 แล 4 มีผ้าขาวเท่าคิง ตกที่ 3 มีผ้าแดงเท่าคิง ตกที่ 0 มีผ้าดำเท่าคิงรองสะทวง ตกที่ 2 แล 4 มีข้าวขาวขึ้นปลาหมากพลูแกงส้มแกงหวาน 4 ช้อน น้ำควัก ช่อขาว 4 เหมือนกันแล ที่ 3 ข้าวแดงช่อแดง ที่ 0 ข้าวดำช่อดำ...”

(Songsoon, n.d.)

เครื่องประกอบพิธีกรรมในพิธีสงฆ์สามารถจัดไปตามเทวตาประจำเลขได้เครื่องประกอบพิธีที่สำคัญจะต้องมีผ้าสีต่าง ๆ ที่ตัดให้มีขนาดเท่ากับตัวเจ้าชะตาอาหารคาวหวาน จะกำหนดจำนวนตามเกณฑ์ตัวเลขนั้นแล้วนำเครื่องประกอบพิธีไปใส่ตะตวงและนำไปวางตามทิศที่กำหนดไว้ เช่น เลข 0 ใช้ผ้าสีดำขนาดเท่าเจ้าชะตา (50 x 90 เซนติเมตร) ข้าวเหนียวขอมสีดำ 4 คำ แกงส้มแกงหวานอย่างละ 4 คำ ซอธงสีดำ 4 ซอ

“...จักส่งมิตรไฟนั้นหื้อเอาไม้้อมาแบ่งเรือนหลังหนึ่ง มุงด้วยคาชั้นใดหื้อแล้วด้วยไม้้อก่ายทั้งหน้าหอแล้วหื้อ อ่วยหน้าไปตามขบวนนั้นแล้วพินในเรือนมีเท่าใดหื้อเข้า มาเก็บเอาไม้ซากไฟนั้นมัดเป็นหวนพอลากได้...”
(Songmitfai, n.d.)

เมื่อเกิดไฟไหม้พื้นที่บ้านเรือน ที่ดิน และที่นา หากพื้นที่ในบริเวณนั้นเกิดไฟไหม้บ่อยครั้ง ชาวล้านนาเชื่อว่าเป็นการกระทำของพระเพลิง จึงจำเป็นที่จะต้องมีการเซ่นสังเวยพระเพลิง เรียกว่า พิธีส่งมิตรไฟ ในขั้นตอนการจัดเตรียมเครื่องประกอบพิธี ชาวล้านนาจะสร้างบ้านจำลองที่ทำด้วยไม้้อ มุงหลังคาบ้านด้วยหญ้าคาบ้านจำลองเปรียบเสมือนตัวแทนของอาคารบ้านเรือนในบริเวณนั้น เมื่อพ่อนานกล่าวคำโอกาสส่งไฟไหม้เสร็จผู้ที่เป็นเจ้าของบ้านเรือนในพื้นที่บริเวณนั้นจะต้องเป็นผู้เผาบ้านจำลองนั้นเพื่อเป็นการเซ่นสังเวยแด่พระเพลิงและเป็นการส่งเคราะห์เกี่ยวกับไฟให้ออกไปจากพื้นที่นั้น

2. โลกทัศน์ด้านศาสนา

ชาวล้านนามีมุมมองต่อศาสนาเปรียบเสมือนสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของตน ตลอดจนศาสนายังมีความสำคัญต่อชาวล้านนาในด้านศิลปกรรม วิถีชีวิต และวัฒนธรรมประเพณีของชาวล้านนา

2.1 พระพุทธศาสนา

ชาวล้านนามีความเชื่อในเรื่องพระพุทธศาสนา มาตั้งแต่สมัยโบราณ พุทธศาสนามีความสัมพันธ์ไปกับวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของชาวล้านนา ในด้านพิธีสงเคราะห์ พุทธศาสนามีบทบาทในการช่วยให้เจ้าชะตารายจากเคราะห์หรือพ้นจากโรคภัยไข้เจ็บและมีบทบาทในการป้องกันสิ่งชั่วร้ายได้

“... ผ้าแผ่นดำหื้อไปรองนั้นยังพระเจ้าที่วัดแล้วหื้อ อ่วยพรกับพระเจ้าว่า โอกาสสะเข้าแต่พระสุญด้วยเตชะคุณานุภาพอันได้ขานน้อมถวายบูชาแก่พระสุญตนใหญ่แม้ว่าเคราะห์ปีเคราะห์เดือนโรจนตัวก็จูงคลาคลาด
(Songsoon, n.d.)

จากตัวอย่างเนื้อหาพิธีสงฆ์ ปรากฏให้เห็นถึงความเชื่อทางด้านพระพุทธศาสนาที่มีส่วนช่วยในการรักษาโรคภัยไข้เจ็บ และช่วยในการปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายให้ออกไปจากตัวเจ้าชะตา ก่อนเสร็จพิธีสงฆ์ พ่อนานจะเป็นผู้นำแผ่นผ้าสีดำ (ตกลเลข 0) ที่รองสะตวงไว้นำไปยังวัดประจำหมู่บ้านแล้วนำแผ่นผ้าสีดำนั้นไปรองไว้ใต้ฐานพระพุทธรูปแล้วจึงกล่าวคำโอกาสส่งสุญต่อหน้าพระพุทธรูปอีกครั้งหนึ่งเพื่อเป็นการขออานุภาพแห่งพระพุทธรูปให้ช่วยปกป้องคุ้มครองเจ้าชะตาจากเหตุการณ์ร้าย นอกจากนี้โลกทัศน์ของชาวล้านนายังปรากฏในพิธีส่งก๊วอีกด้วยดังตัวอย่างต่อไปนี้

“... โอมสิทธิการ โอมพ่หมออาจารย์หื้อแก่กู โอมพุทธสัพพัญญ 5 หมื่นปลาย 2 ร้อย 27 พันแล้วพุทธสัพพัญญโพธิญาณอันมาภายใน 5 หมื่นปลาย 40 ตั้งอยู่ในตนแห่งกูทั้งมวล โอมพระธรรม 3 ปีกุมมาแจกเป็นชั้นได้ 8 หมื่น 4 พันชั้นก็ตั้งอยู่ในตนกูทั้งมวล โอมพระสงฆ์ 4 จำพวกก็ตั้งอยู่ในตน...”
(Songkiw, n.d.)

จากตัวอย่างเนื้อหาคำโอกาสส่งก๊วสะท้อนให้เห็นความเชื่อของชาวล้านนาเกี่ยวกับพุทธศาสนาว่า พุทธศาสนาสามารถเป็นเครื่องป้องกันสิ่งชั่วร้ายหรืออำนาจเหนือธรรมชาติได้ ดังปรากฏในขั้นตอนแรกของการประกอบพิธีส่งก๊ว ซึ่งเป็นพิธีส่งเคราะห์เพื่อต่อชะตาอย่างหนึ่ง พ่อนานจะมีการกล่าวอัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทางพุทธศาสนา คือ กล่าวถึงพระรัตนตรัยให้มาช่วยปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายให้ออกไปจากตัวเจ้าชะตา ได้แก่ พระสัพพัญญ หมายถึง พระพุทธเจ้า พระธรรม 3 ปีกุม หมายถึง คัมภีร์ทางศาสนาพุทธ ได้แก่ พระอภิธรรมปิฎก พระวินัยปิฎก และพระสุตตันตปิฎก พระสงฆ์ 4 จำพวก หมายถึง

พระอริยบุคคล ได้แก่ พระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี และพระอรหันต์

2.2 ศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู

ชาวล้านนามีการรับนำเอาศาสนาพราหมณ์ – ฮินดูเข้ามาผสมผสานกับพุทธศาสนาอย่างกลมกลืน ในพิธีส่งเคราะห์มีการกล่าวถึงเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู ให้มาช่วยคุ้มครองเจ้าชะตา และช่วยขับไล่สิ่งชั่วร้ายให้ออกไปจากตัวเจ้าชะตา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“...ส่วนพิษณุพนมหาพิษณุกรรมผู้ทรงฤทธิ์มากกว่าทราวยังอาณภาพล้าปูนกิวเตโชเรื่องปราบไหมค์่าได้ลุ่มฟักล้วยตายก็มาช่วยกฤษณะหะหะใช้ผีเหน็ดผีเหน้อยเคราะห์ผีเมื่อยผิวนเคราะห์เจ็บหัวเจ็บหูเจ็บตา...”

(Songkiw, n.d.)

จากตัวอย่างเนื้อหาพิธีส่งกัฏฐการัญญะเทวเจ้าในศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู คือ พระพิษณุกรรมหรือพระนารายณ์สะท้อนให้เห็นว่าชาวล้านนามองว่าพระนารายณ์เป็นเทพเจ้าแห่งการปกป้อง รักษา และสามารถคุ้มครองเจ้าชะตาให้พ้นจากสิ่งชั่วร้ายได้รวมไปถึงพระนารายณ์ยังเป็นเทพเจ้าที่มีพลังอำนาจมากและมีความสามารถในการช่วยปลดปล่อยเคราะห์แบบต่าง ๆ ได้ทั้งเคราะห์ไข้ หมายถึง อาการป่วยไข้ เคราะห์เจ็บหัวเจ็บหูเจ็บตา หมายถึง อาการเจ็บปวดหัว หู และตา

3. โลกทัศน์ด้านประเพณี

ชาวล้านนามีธรรมเนียมในการปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาจนกลายเป็นประเพณี ประเพณีที่ปรากฏในตำราส่งเคราะห์เป็นการผสมผสานความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาพุทธและความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติในพิธีส่งเคราะห์ปรากฏประเพณีที่ชาวบ้านจะต้องประกอบพิธีเป็นประจำทุกปีโดยเริ่มตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว และหมู่บ้านตามลำดับ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

3.1 ประเพณีระดับบุคคล

ประเพณีระดับบุคคล เป็นธรรมเนียมในการปฏิบัติต่อบุคคล ชาวล้านนามนิยมประกอบพิธีส่งเคราะห์เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและเป็นการสร้างขวัญกำลังใจในการดำเนินชีวิตประจำวัน ดังตัวอย่างที่ปรากฏในพิธีส่งชน ต่อไปนี้

“...บัดนี้หมามีทายกผู้มีชื่อว่า...ดังนี้ได้มาทรงพยาธินักหนาจึงมาหาเพ็งถึงครูบุญแห่งพระมหาชินธาตุเพ็งหื้อ เป็นที่จังที่เพ็งจึงได้ตกแต่งน้อมนำมายังข้าวบิณฑบาตอันบริสุทธิ์แลหมากพลูข้าวตอกดอกไม้ถวายบูชาแก่พระมหาชินธาตุในกาลบัดนี้ว่าแท้ดีหลี...”

(Songchon, n.d.)

จากตัวอย่างในพิธีส่งชนปรากฏพิธีกรรมบูชาข้าวพระพุทธรูปหรือพิธีบูชาข้าวลดเคราะห์ซึ่งเป็นพิธีที่จะต้องทำต่อจากพิธีสืบทอดบุคคล ทั้งนี้ การประกอบพิธีเพื่อเป็นการสะเดาะเคราะห์และขอโชคลาภ โดยการนำข้าวไปถวายพระธาตุประจำหมู่บ้าน ซึ่งชาวบ้านมักจะนิยมกระทำทุกปีในเทศกาลและวันสำคัญ เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันพระ วันสงกรานต์ เป็นต้น

“...ผู้ใดเกิดปีกาบเล็ดถือวิมา ปีรวายเล็ดถือดาบกับลาพันมา ปีเป็กเล็ดชีล่าภามาพ้อนมา ปีกดเล็ดถือดาบมาปีเต่าเล็ดถือดาบมา กันบ่ส่งมาหื้อคูหื้อมึงตายเป็นหล้างหมายผิดอาชญาราชวัตรอันใหญ่หื้อท่านใส่โทษมึงเกิดได้ 5 ปีถึง 7 ปี หื้อเป็นเปี้ยดาจิตาฟางอายุ ได้ 9 ปีหื้อตายกับ 21 กับ 31 หั้น 35 หื้อ ...”

(Songthan, n.d.)

พิธีส่งแถนเป็นพิธีส่งเคราะห์เพื่อเช่นสังเวคแถน-ย่าแถน ซึ่งชาวล้านนาเชื่อว่า แถน เป็นเทวดาคักดีสิทธิ์ที่บันดาลให้บุคคลนั้นมาเกิดเป็นมนุษย์ แถนมีอำนาจในการบันดาลให้บุคคลนั้นอยู่ดีมีสุขหรือเจ็บป่วยก็ได้ แถน เป็นเทวดาตามปี่นักขัตร์ซึ่งกำหนดนับตามระบบวันหนไทยของชาวล้านนากับปี่นักขัตร์นั้น แถน เป็นเทวดาที่มียานพาหนะหรือสิ่งของประจำตัวก็ได้ เช่น ปีรวายเล็ด (ปีจ้อ) แถนถือดาบและชีล่า ปีเป็กเล็ด (ปีจ้อ) แถนมีพาหนะคือ ลำภา ปีกดเล็ด (ปีจ้อ) แถนมีพาหนะคือหาบนำปีเต่าเล็ด (ปีจ้อ) แถนถือสิ่งของคือ ใบหญ้าคา

เมื่อบุคคลนั้นมีอายุถึงตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ตามปี่นักขัตร์จะต้องประกอบพิธีส่งแถนคือ การส่งข้าวของเครื่องใช้และเครื่องสังเวคตามวัตถุประสงคไปให้ปู่แถน-ย่าแถนเพื่อให้เกิดความพอใจ หากไม่ส่งข้าวของ

เครื่องใช้ให้ถ่าน ถ่านจะสาปแช่งให้บุคคลนั้นเจ็บป่วย และได้รับอันตรายถึงชีวิต ทั้งนี้ ตัวอย่างเนื้อหาที่ยกมาเป็น ตัวอย่างของผู้เกิดปีเส็ด (ปีจอ) ซึ่งจะต้องประกอบพิธีส่งถ่าน เมื่อมีอายุครบ 5 ปี 7 ปี 9 ปี 21 ปี 31 ปี และ 35 ปี

3.2 ประเพณีระดับครอบครัว

ประเพณีระดับครอบครัว เป็นธรรมเนียม การปฏิบัติต่อครอบครัวของบุคคล ชาวล้านนานิยม ประกอบพิธีส่งเคราะห์เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคล แก่บุคคลครอบครัวของตนตลอดจนการส่งเคราะห์ยังเป็นการป้องกันสิ่งชั่วร้าย และอุบัติเหตุที่จะเกิดขึ้นกับ บ้านเรือนและบุคคลในครอบครัวของตนอีกด้วย

“...คันส่งแล้วที่อสรูปันผักกาดเข้าริบเอามนต์ อันนี้สรูปว่า โอมมสสสริตติมชูลสสรานมา โอม จนุทมหา โลกนาทตตสวาทาย ๗ ทีแล้ว เพลมบ้านลมเมืองเรือน แลของเลี้ยงของคุณแล้วมนต์สัปปอยว่าคำหัวซุนทออะ ...”
(Songmahalokawut, n.d.)

พิธีส่งมหาโลกาภูมิเป็นพิธีส่งเคราะห์ที่เจ้าของ บ้านเรือนจะต้องกระทำเป็นประจำทุกปีเพื่อให้เกิดความ สงบร่มเย็นแก่บ้านเรือนของตน เมื่อประกอบพิธีส่งมหา โลกาภูมิเสร็จสิ้นแล้ว พ่อหนานจะนำเอาเมล็ดผักกาด 1 กำมือ มาบริกรรมคาถาข้างต้น จำนวน 7 ครั้ง แล้วจึงนำ เมล็ดผักกาดไปเผาไฟเพื่อให้เกิดควันทั่วบ้านเรือน เมื่อเสร็จ จากการรมควันบ้านเรือนแล้วพ่อหนานจะนำเอาสัปปอย 7 ผัก มอบให้เจ้าของบ้านเรือนเพื่อให้เจ้าของเรือนใช้สัปปอย ในการประกอบทำน้มนต์ประพรหมรอบ ๆ บริเวณบ้าน ในอีกครั้งหนึ่ง

3.3 ประเพณีระดับชุมชน

ชาวบ้านหมู่บ้านสารภีจะมีการประกอบพิธี ส่งเคราะห์ประจำหมู่บ้าน ซึ่งจะกระทำเป็นประจำทุกปี ในช่วงเทศกาลสำคัญ เช่น วันสงกรานต์ช่วงวันที่ 16 เมษายน พ่อหนานจะเป็นผู้นำชาวบ้านในการประกอบพิธี ส่งเคราะห์หมู่บ้าน ชาวบ้านแต่ละบ้านจะเป็นผู้จัดเตรียม เครื่องประกอบพิธีแล้วนำไปรวมกันเพื่อประกอบพิธี ที่ท้ายหมู่บ้าน

“...ที่นี้จักกล่าวบูชาผีว่าผีเกียนอันจักมาบังเกิด แก่สัตว์แลคนทั้งหลายตั้งแต่เดือน 1 2 3 4 ท้าวทั้ง 4 แลพระยาเวสสุวรรณแต่งขุนชื่อว่าพระศรีพรหมเป็นแก มาเลียบโลก เดือน 5 6 7 8 แต่งขุนชื่อว่าพระกรรมฐาน เป็นแกมาเลียบโลก เดือน 9 10 11 12 แต่งขุนชื่อว่า พระกรรมพะไธเป็นแกลงมาเลียบโลก...”

(Songphihaphikrian, n.d.)

พิธีส่งผีว่าผีเกียน สืบเนื่องมาจากชาวบ้านมีความเชื่อในเรื่องตำนานท้าวเวสสุวรรณแต่งตั้งขุน 3 ขุน ได้แก่ ขุนศรีพรหม ขุนกรรมฐาน และขุนกรรมพะไธ ให้ลงมายังโลกมนุษย์ ชาวบ้านมีความเชื่อว่าขุนเหล่านั้น จะนำความเดือดร้อนมาสู่หมู่บ้านและชุมชน ชาวบ้าน จึงต้องจัดพิธีส่งผีว่าผีเกียน เป็นพิธีกรรมของชาวบ้าน หมู่บ้านสารภีชาวบ้านมีความเชื่อในเรื่องผีว่า (ผีฮ่า) คือ ผีไม่ดีเป็นผีที่จะนำความทุกข์ร้อน อุบัติเหตุ และอุบาทร์ มาสู่ชุมชน ชาวบ้านยังปรากฏความเชื่อว่า ผีฮ่า เป็นผีที่จะ นำเอาโรคระบาดร้ายแรงมาสู่หมู่บ้าน หากไม่ประกอบพิธี ส่งเว่ยแก่ผีฮ่า ผู้คนในหมู่บ้านจะพบเจอกับโรคภัยร้ายแรง ล้มป่วย และเกิดอาเพศแก่หมู่บ้านในปีนั้น ๆ หากประกอบพิธี หมู่บ้านจะไม่พบเจอกับเหตุการณ์ดังกล่าว

ในช่วงเวลา 1 ปี ชาวบ้านจะประกอบพิธีส่งผีว่า ผีเกียน 1 ครั้ง พ่อหนานจะเป็นผู้ดูคำทำนายว่าในปีนั้น จะต้องประกอบพิธีในช่วงเดือนใด และจะต้องจัดเครื่อง ประกอบพิธีเพื่อส่งเว่ยแก่ขุนผู้ใด เมื่อได้กำหนดการ ที่ชัดเจนแล้ว ชาวบ้านแต่ละบ้านจะเป็นผู้จัดเตรียมเครื่อง ประกอบพิธีของตนเอง แล้วนำไปรวมกันบนตะไผ่ไผ่สาน ขนาดใหญ่) ที่ท้ายหมู่บ้าน พ่อหนานจะเป็นผู้นำในการ ประกอบพิธีส่งเคราะห์ เมื่อประกอบพิธีส่งผีฮ่า ผีเกียนเสร็จเรียบร้อยแล้ว ชาวบ้านจะนำตาแหลว (แหลว) ที่ได้รับการปลุกเสกจากพ่อหนาน ไปติดไว้บริเวณหน้าบ้าน แต่ละบ้านเพื่อเป็นสัญลักษณ์ในการส่งเคราะห์หมู่บ้าน ก่อนที่จะประกอบพิธีสับชะตาบ้านเรือนในเดือนถัดไป

ภาพที่ 1 การจัดเครื่องประกอบพิธีกรรมการส่งเคราะห์หมู่บ้าน ถ่ายภาพเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2564

ภาพที่ 2 ตำราส่งเคราะห์ลัทธิวัดสารภี อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ 5 เล่ม

ภาพที่ 3 การประกอบพิธีส่งเคราะห์ระดับบุคคล ถ่ายภาพเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2564

สรุปผลการวิจัย

จากผลการศึกษาพบว่าเนื้อหาที่ปรากฏในตำราสังเคราะห์ลัทธิวัตรสารภี สามารถสะท้อนโลกทัศน์ได้ทั้งหมด 3 ด้าน ได้แก่ โลกทัศน์ด้านความเชื่อ สะท้อนให้เห็นว่าชาวบ้านหมู่บ้านสารภีมีความเชื่อในเรื่องผี สิ่งเหนือธรรมชาติ และอำนาจลึกลับ สิ่งเหล่านี้มีพลังอำนาจในการบันดาลให้เกิดเหตุการณ์ดีหรือร้ายแก่ตัวบุคคล ครอบครัว ตลอดจนชุมชนได้ การประกอบพิธีกรรมสังเคราะห์จึงเป็นสื่อกลางในการทำให้สิ่งเหล่านั้นเกิดความพอใจ อีกทั้งการประกอบพิธีสังเคราะห์ยังเป็นการสร้างขวัญกำลังใจแก่บุคคลให้มีสติในการดำเนินชีวิตประจำวัน

โลกทัศน์ด้านศาสนา สะท้อนให้เห็นว่าชาวบ้านหมู่บ้านสารภีมีความเชื่อในเรื่องพระพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู โดยชาวบ้านมีความเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือเทพเจ้าในแต่ละศาสนาเปรียบเสมือนสิ่งที่จะช่วยปกป้อง รักษา และคุ้มครองให้บุคคลนั้นรอดพ้นจากภัยอันตราย พุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์-ฮินดูจึงผสมผสานกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของชาวบ้านหมู่บ้านสารภี

โลกทัศน์ด้านประเพณี สะท้อนให้เห็นว่าชาวบ้านหมู่บ้านสารภีมีธรรมเนียมที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาจนกลายเป็นประเพณีของหมู่บ้าน ทั้งนี้ มีสาเหตุมาจากความเชื่อในตำนานที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเหนือธรรมชาติและ จากตำนานความเชื่อเหล่านี้ส่งผลให้ชาวบ้านประกอบพิธีกรรมสังเคราะห์และกำหนดแบบแผนปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นประจำทุกปี

อภิปรายผลการวิจัย

ตำราสังเคราะห์ลัทธิวัตรสารภี อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ปรากฏพิธีกรรมการสังเคราะห์ทั้งหมด 10 พิธี ซึ่งแต่ละพิธีมีขั้นตอนที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของเจ้าชะตา การจัดเครื่องประกอบพิธีกรรม และขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมการสังเคราะห์ ชาวบ้านหมู่บ้านสารภีมีความเชื่อในเรื่องเคราะห์ว่า เป็นสิ่งที่ไม่ดีและเป็นสิ่งที่จะนำเหตุการณ์ร้ายมาสู่ตัวบุคคลหรือเจ้าชะตา หากต้องการจะบรรเทาเหตุการณ์ร้ายให้กลายเป็นดี

ชาวบ้านหมู่บ้านสารภีจะประกอบพิธีสังเคราะห์ ซึ่งหมายถึงการเซ่นสังเวยแก่สิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือภูตผีปีศาจ เมื่อประกอบพิธีสังเคราะห์แล้วบุคคลนั้นจะพ้นจากเหตุการณ์อันตรายได้ ชาวบ้านหมู่บ้านเชื่อว่า อำนาจของศาสนา

อำนาจของไสยศาสตร์ เป็นอำนาจที่สามารถบันดาลให้เกิดสิ่งดีและสิ่งร้ายได้ ในที่นี้ชาวบ้านหมู่บ้านสารภีเชื่อว่าอำนาจศาสนาสามารถป้องกันเหตุการณ์ร้ายที่จะเกิดกับตัวเจ้าชะตาได้ ส่วนอำนาจด้านไสยศาสตร์เป็นอำนาจที่สามารถป้องกันและขับไล่สิ่งชั่วร้ายให้ออกไปจากตัวเจ้าชะตาได้ ทั้งศาสนาและไสยศาสตร์ทำให้ชาวบ้านหมู่บ้านสารภีเกิดความเชื่อในด้านต่าง ๆ คือ ความเชื่อด้านโหราศาสตร์ ความเชื่อด้านไสยศาสตร์ และความเชื่อด้านการแก้เคล็ด ชาวบ้านมีความเชื่อต่อสิ่งเหล่านี้จนพัฒนาเกิดเป็นพิธีกรรมที่ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา คือ ประเพณีระดับบุคคล ประเพณีระดับครอบครัว และประเพณีระดับชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

การศึกษาโลกทัศน์ของชาวล้านนาที่ปรากฏในตำราสังเคราะห์ลัทธิวัตรสารภี ทำให้เข้าใจโลกทัศน์ของชาวล้านนาที่สะท้อนผ่านพิธีกรรมของชาวล้านนาและเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับโลกทัศน์ของผู้คน อีกทั้งบทความนี้ยังสามารถใช้เป็นแนวทางการศึกษาในสาขาวิชาคติชนวิทยาและมานุษยวิทยาได้

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาโลกทัศน์ของชาวล้านนาที่ปรากฏในตำราสังเคราะห์ลัทธิวัตรสารภี ในการวิจัยครั้งต่อไปสามารถนำไปเป็นแบบอย่างในการศึกษาโลกทัศน์ของชาวล้านนาที่ปรากฏในตำราและเอกสารโบราณหมวดต่าง ๆ ได้ เช่น ตำราไสยศาสตร์ ตำรายา ตำราพิธีกรรม

2. ตำราสังเคราะห์ลัทธิวัตรสารภีไม่ได้ปรากฏเพียงเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพิธีสังเคราะห์เพียงเท่านั้นแต่ยังปรากฏเนื้อหาในศาสตร์แขนงอื่น ๆ จำนวนมาก เช่น ตำรายา ตำรายันต์ ตำราพระคาถา จึงควรศึกษาเกี่ยวกับเนื้อหาดังกล่าวเพื่อให้เข้าใจเนื้อหา คุณค่า และโลกทัศน์ของชาวล้านนาที่ปรากฏในตำราแขนงต่าง ๆ ต่อไป

3. การศึกษาเอกสารโบราณส่วนมากศึกษาเฉพาะด้านเนื้อหา อักษรวิธี และคุณค่าที่ปรากฏในเอกสาร แต่งานวิจัยที่วิเคราะห์ถึงความเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรมจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งในด้านขององค์ประกอบของพิธีและขั้นตอนการประกอบพิธี ยังมีน้อยจึงควรศึกษาถึงความเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรมให้มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- Borrisut, P. (1980). *The worldview of Thai people from didactic literature in Sukothai period*. Bangkok: Thai Khadi Research Institute Thammasat University. [In Thai]
- Intawong, A. and Lordee, S. (2017). Worldview analysis of Lanna people reflected through the Lanna's nouns collected from Lanna–Thai Dictionary, Mae Fah Luang Version. *Journal of Liberal Arts Maejo University*, 5(2), 22–41. [In Thai]
- Kaenkarn, S. (2005). *Thianwan's world views*. (Master of Arts, Thai Srinakharinwirot University). [In Thai]
- Krumram, P. (2013). *Education the worldview in junior high school Thai subject graded readers*. Bangkok: Ramkhamhaeng University. [In Thai]
- Lordee, S. (2021). Lanna spirit terms: Existence and Lanna worldviews. *Journal of Liberal Arts, Thammasat University*, 21(1), 396–420. [In Thai]
- Nanti, P. (2012). *Songkroh–Songnam the ceremony of dispelling a spirit*. Retrieved from <https://forums.chiangraifocus.com/?topic=286210.0#gsc.tab=0> [In Thai]
- Somboonanke, S. (2000). *The accumulation and service manuscript Chiang Mai University library*. Retrieved from <https://journal.oas.psu.ac.th/index.php/asj/article/viewFile/440/412> [In Thai]
- Songchon*. (n.d.). Songchon Manuscript. Sarapi Temple.
- Songkiw*. (n.d.). Songluang Manuscript. Sarapi Temple.
- Songmahalokawut*. (n.d.). Songmitfai–songthan Manuscript. Sarapi Temple.
- Songmitfai*. (n.d.). Songmitfai–Songthan Manuscript. Sarapi Temple.
- Songnoppacras*. (n.d.). Songnoppacras Manuscript. Sarapi Temple.
- Songphihaphikrian*. (n.d.). Songluang Manuscript. Sarapi Temple.
- Songsoon*. (n.d.). Songluang Manuscript. Sarapi Temple.
- Songthan*. (n.d.). Songmitfai–Songthan Manuscript. Sarapi Temple.
- Suprom, T. (2006). *Construction of local wisdom learning resources entitled Phithii Songkroh of Pathang Community, Khunkhuan Sub–District, Pong District, Phayao Province*. (Master of Education, Teaching Thai, Chiangmai University). [In Thai]
- Thailand Cultural Encyclopedia Foundation Thai The Siam Commercial Bank. (1999a). *Thai northern cultural encyclopaedia 12: Lii – Songchon*. Bangkok: Siam Management. [In Thai]
- Thailand Cultural Encyclopedia Foundation Thai The Siam Commercial Bank. (1999b). *Thai northern cultural encyclopaedia 14: Songthan– Suwannajakawattiraj*. Bangkok: Siam Management. [In Thai]
- Thamthi, S. (2017). *Songkroh*. Retrieved from <https://art-culture.cmu.ac.th/Lanna/articleDetail/1422> [In Thai]
- Vachiro, Phr. (2010). *A critical study of the Buddhist doctrines and world view on Prayakhankhak E–San Folk–Talks*. (Master of Arts, Buddhist Studies, Mahachulalongkornrajavidyalaya University). [In Thai]

